ΑΚΑΠΝΙΣΤΟΝ ΜΕΛΙ

Παρὰ Στράβωνι (400 A) ἀναγινώσκεται: «τοῦ δὲ μέλιτος ἀρίστου τῶν πάντων ὄντος τοῦ Ἀττικοῦ πολὺ βέλτιστόν φασι τὸ ἐν τοῖς ἀργυρείοις, ὃ καὶ ἀκάπνιστον καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ τρόπου τῆς σκευασίας». Ὁ Στράβων εἴτε γνωστὸν θεωρῶν τὸν τρόπον τῆς σκευασίας τοῦ ἀκαπνίστου μέλιτος καὶ ἀνάξιον περιγραφῆς εἴτε ὅλως μὴ πολυπραγμονῶν περὶ αὐτοῦ, οὐδὲν ἐπὶ πλέον λέγει. Ἀλλ᾿ ὁ Πλίνιος, ὅστις καλεῖ τὸ τοιοῦτον μέλι ἄκαπνον, παρέχει εἰς ἡμᾶς τὸν λόγον τῆς προκειμένης προσηγορίας λέγων τὰ ἑξῆς· «... rursus nimio fumo inficiuntur; quarum injuriam celerrime sentiunt mella, vel minimo contactu roris acescentia. Et ob id inter genera servatur, quod acapnon vocant». Ἤτοι κατὰ τὸν Πλίνιον τὸ μέλι, τὸ ὁποῖον συλλέγεται διὰ τοῦ καπνίσματος τῶν μελισσῶν ἐπηρεάζεται ὑπ᾿ αὐτοῦ καὶ μὲ τὴν ἐλαχίστην ἐπαφὴν τῆς δρόσου ξινίζει· διὰ τοῦτο τὸ καλύτερον μέλι εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀνομάζουν ἄκαπνον. Ἡ ἑρμηνεία αὕτη τοῦ Πλινίου παρελήφθη ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου «mel quod fumo non adhibito exemtum est» καὶ παρὰ τούτου μετεβιβάσθη ἀνεξελέγκτως εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Λεξικά, μὴ ἐξαιρουμένου μηδ᾿ αὐτοῦ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Daremberg-Saglio, τὸ ὁποῖον μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας συνετάχθη. Ἀλλ᾿ ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ πράγματος, ὡς νῦν ἔχει, ἡ ἀνωτέρω ἑρμηνεία ἐλέγχεται ἄντικρυς ἐσφαλμένη.

Καὶ δή, σήμερον τὸ μέλι συλλέγεται πάντοτε διὰ καπνίσματος, πλὴν σπανιωτάτων ἐξαιρέσεων, ὁπότε μελισσουργοὶ ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἀσχολούμενοι μὲ τὰς μελίσσας κατέστησαν ὅλως ἀπαθεῖς εἰς τοὺς κεντρισμοὺς τῶν μελισσῶν καὶ ἕνεκα τούτου συλλέγουσι τὰς κηρήθρας ἀπὸ τῶν κυψελῶν ἄνευ καπνίσματος· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ τῶν οὕτω συλλεχθεισῶν κηρηθρῶν μέλι θεωρεῖται ὁμοιότατον πρὸς τὸ ἄλλο καὶ εἰς οὐδένα μελισσουργὸν ἐπῆλθέ ποτε νὰ ἀποθέσῃ τοῦτο χωριστὰ ὡς ἐξαίρετον. Ὁσάκις ὅμως ὁ μελισσουργὸς θέλει νὰ παρασκευάσῃ μέλι ὄντως ἐξαίρετον, χάριν ἰδίας χρήσεως ἢ καλοῦ τινος φίλου, τότε τινὰς τῶν συλλεχθεισῶν κηρηθρῶν τοποθετεῖ ἐντὸς κοφινίου ἐπ᾿ ἀλλήλας, θέτει μεταξὺ αὐτῶν καλάμους, ἵνα οὕτω μὴ ἐφάπτωνται ἀλλήλων, ὑπὸ τὸ κοφίνιον δὲ προσαρμόζει κατάλληλον δοχεῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ῥέει τὸ μέλι τὸ οὕτως αὐτομάτως ἐκχυνόμενον ἀπὸ τῶν κηρηθρῶν· εἶναι δὲ τὸ μέλι τοῦτο διαυγέστατον καὶ καλεῖται ἐνιαχοῦ ἄκαον (ἐν Εὐβοίᾳ) καὶ ἀθέρμιστον (ἐν Τριπόλει). Τὸ δὲ πολὺ μέλι, τὸ προωρισμένον διὰ τὸν ἔμπορον, ἀποχωρίζεται τῶν κηρηθρῶν διὰ θλίψεως αὐτῶν μεταξὺ τῶν χειρῶν· ἐπειδὴ δὲ αἱ κηρῆθραι συνήθως περιέχουσι γόνον, μικροὺς σκώληκας καὶ τεθνηκυίας μελίσσας, τὸ τοιοῦτον διὰ τῆς ἐκθλίψεως μέλι δὲν εἶναι διαυ-

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 23:46:36 EEST - 167.114.118.212

γές, δι᾿ ὃ τὸ περιέχον αὐτὸ δοχεῖον εἴτε ἐκτίθεται εἰς θερμὸν ἥλιον εἴτε τίθεται ἐπὶ ἐλαφρᾶς πυρᾶς, ὁπότε τὸ μέλι θερμανθὲν χάνει τὴν συνεκτικότητά του, καθίσταται λεπτὸν ὡς ὕδωρ καὶ αἱ περιεχόμεναι ἀκαθαρσίαι κατασταλάζουν εἰς τὸν πυθμένα τοῦ δοχείου. Τούτου λοιπὸν τοῦ μέλιτος διακρίνεται τὸ ἀκάπνιστον τοῦ Στράβωνος, τοῦ ὁποίου ἡ σκευασία πιθανώτατα ἦτο παραπλησία πρὸς τὴν σήμερον ἐφαρμοζομένην ὑπὸ αὐτοδιδάκτων μελισσουργῶν.

Τὸ ἀκάπνιστον μέλι τοῦ Στράβωνος ἢ τὸ ἄκαπνον τοῦ Πλινίου φαίνεται ὅτι ἐλέγετο δι᾿ ὅλης τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μέσου αἰῶνος, διότι ἀναγινώσκεται καὶ ἐν βιβλίῳ τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος μ. Χ.: «κεράμια μικρά.., ἅπερ ἐπεγέγραπτο τινὰ μὲν μέλι πρωτεῖον, τινὰ δὲ μέλι ἀκάπνιστον»[1]. Καὶ παρὰ Πτωχοπροδρόμῳ ἀναγινώσκεται μέλι ἀκάπνιν: «ἀμανιτάρια, ὄξος τε καὶ μέλιν ἐκ τὸ ἀκάπνιν, | καὶ ἀπέσω κεῖται κόκκινη μεγάλη φιλομήλα», ὅπερ ἑρμηνεύεται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν αὐτοῦ miel qu'on a retiré de la ruche avant d'avoir enfumé les abeilles»[2].

Καὶ σήμερον δὲ λέγεται ἐν Δαρδανελίοις καὶ Μαδύτῳ ἄκαπνον μέλι τὸ μὴ θερμανθὲν διὰ τῆς πυρᾶς. Καὶ οἱ μὲν συλλογεῖς δὲν λέγουσι πλείονα, εἶναι ὅμως πιθανώτατον ὅτι καὶ ἐνταῦθα δηλοῦται τὸ μέλι, ὅπερ ἀλλαχοῦ καλεῖται ἄκαον ἢ ἀθέρμιστον.

Τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἀκάπνιστον μέλι εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐπίσης μαρτυρούμενον ἄπυρον μέλι· οὕτω παρὰ Λουκιανῷ (Πλοῖῳ, 23) λέγεται «εἶτα δεῖπνα ἐπὶ χρυσοῦ... τάριχος μὲν ἐξ Ἰβηρίας, οἶνον δὲ ἐξ Ἰταλίας, ἔλαιον ἐξ Ἰβηρίας καὶ τοῦτο, μέλι δὲ ἡμέτερον τὸ ἄπυρον...», ἑρμηνεύεται δὲ ἐν τῷ Θησαυρῷ ἐτυμολογικῶς καὶ οὐχὶ ἀπὸ γνώσεως τοῦ πράγματος: mel non coctum, s. crudum, δηλ. οὐχὶ βρασμένον, ἀλλὰ ὠμόν· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα προφανῶς νοεῖται μέλι οὐχὶ πυριασμένον, ἤτοι οὐχὶ θερμανθὲν καθὰ καὶ ἀκάπνιστον[3].

Τὸ παράδειγμα τοῦτο δεικνύει πόσον ἐπισφαλὲς πρᾶγμα εἶναι νὰ ἀποδίδῃ τις σημασίαν εἰς λέξιν ὁρμώμενος ἐκ μόνης τῆς ἐτυμολογικῆς αὐτῆς σχέσεως, μὴ προσέχων δὲ εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἡ γλῶσσα δὲν ἀποτελεῖται ἐκ μαθηματικῶν ἐξισώσεων, ὥστε ἐξ ὡρισμένων δεδομένων νὰ συνάγῃ τις πάντοτε ὡρισμένα συμπεράσματα· τὴν χρῆσιν καὶ σημασίαν τῆς λέξεως κανονίζει ἡ ψυχολογικὴ ἀνάγκη τῶν λαλούντων.

ΒΑΣ. ΦΑΒΗΣ

---

[1] Ἐν βίῳ Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, ὑπὸ Λεοντίου Νεαπόλεως Κύπρου, δημοσιευθέντι ἐν Analecta Bollandiana τόμ. 45 (σελ. 85, 7).

[2] Hesseling-Pernot, Poèmes Prodromiques 3,151. Ἴ. κ. Κοραῆ, Ἄτακτ. 1,253.

[3] Τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν μέλι πρωτεῖον πιστοῦται ὑπὸ τοῦ κ. Πεζοπούλου καὶ ἄλλοθεν (ἴ. Ἀθηνᾶς 23, 118). Φαίνεται δ' ὅτι διὰ τῆς προσηγορίας πρωτεῖον δὲν ἐδηλοῦτο μέλι διάφορον τοῦ ἀκαπνίστου, ἀλλὰ γενικώτερον ἐχαρακτηρίζετο οὕτω. Ἔχει δὲ τὸ πρωτεῖον μέλι πρὸς τὸ ἀκάπνιστον μέλι ὡς τὸ πρωτεῖον ἔλαιον πρὸς τὸ ὀμφάκινον ἔλαιον.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
16/10/2023 23:46:36 EEST - 167.114.118.212